

„DRUGA ŠANSA” – PISMENOŠĆU I STRUČNIM OSPOSOBLJAVANJEM DO SOCIJALNE INTEGRACIJE

Program „Druga šansa – pismenošću i stručnim osposobljavanjem do socijalne integracije” realizovan je u Crnoj Gori u periodu od februara 2007. do avgusta 2008. godine. Procenjuje se da u Crnoj Gori živi između 10 i 20 hiljada Roma, od kojih je oko 70% funkcionalno nepismeno. Program „Druga šansa” osmišljen je u cilju integracije romske populacije i pripadnika drugih etničkih grupa u obrazovni sistem. Ovaj projekat je podržan od strane „Programa za razvoj civilnog društva” Evropske agencije za rekonstrukciju (EAR), Fondacije za stipendiranje Roma (FSR), Centra za stručno obrazovanje (CSO), Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i Instituta za međunarodnu saradnju Nemačkog udruženja za obrazovanje odraslih (*dvv international*). Fondacija za stipendiranje Roma – Institut socijalne inkluzije (FSR-ISI) osnovana je 2005. godine kao deo projekta *Razvoj romskog liderskog potencijala u Crnoj Gori*, koji je realizovan uz podršku OEBS-a. FSR, glavni nosilac projekta, organizacija je jedinstvena u Crnoj Gori po svojoj misiji, jer se kontinuirano bavi nizom pitanja vezanih za unapređenje obrazovanja i zapošljavanja Roma. Vizija FSR je građansko društvo sa obrazovanom i integrisanom romskom zajednicom. Drugi ključni partner na projektu bio je Institut za međunarodnu saradnju Nemačkog udruženja za obrazovanje odraslih (*dvv international*), koji podržava obrazovanje odraslih širom sveta, a od 2000. godine započeo je niz projekata za podršku obrazovanju odraslih i promociju koncepcije doživotnog obrazovanja u jugoistočnoj Evropi. Budući da je podrška marginalizovanim grupama odraslih jedan od osnovnih zadataka rada *dvv international*, saradnja na ovom projektu bila je logična i plodna.

Opšti ciljevi programa „Druga šansa” su: ravnopravno učešće građana u društvenim, političkim i ekonomskim procesima, bolja integracija marginalnih grupa u društvo i tržište rada i visok aktivizam civilnog sektora. Ovako definisani ciljevi ostvareni su kroz organizovanje kurseva opismenjavanja i stručnog obrazovanja u saradnji sa lokalnom sredinom. Ciljna grupa programa su bili nepismeni i nezaposleni mladi ljudi (od 15 do 30 godina), Romi, Egipćani i

Aškalije, pri čemu su prednost imale žene, koje su činile preko 50% polaznika. Program je realizovan u Podgorici, Nikšiću i Beranima.

Projekat je realizovan u dva koraka:

1. Kroz Program elementarnog funkcionalnog opismenjavanja (PEFO), polaznici stiču osnovnu jezičku i matematičku pismenost i bazične socijalne veštine neophodne za uspešnu socijalnu integraciju – u okviru četvoromesečnog kursa učesnici stiču znanja ekvivalentna programu prva četiri razreda osnovne škole i time stiču minimalnu kvalifikaciju koja se priznaje na tržištu rada.
2. Profesionalno obrazovanje koje odgovara drugom nivou stručne spreme – sticanje znanja i veština u okviru jednog zanimanja kroz obuku u trajanju od dva meseca. Da bi se ojačale mogućnosti polaznika za nalaženje što adekvatnijeg i sigurnijeg zaposlenja, ponuđen je i kurs informatičkog opismenjavanja, kao i vozačka obuka za „B“, „C“, „D“ ili „E“ kategoriju.

U toku 18 meseci, realizovane su sledeće aktivnosti:

- uspostavljanje tima asistenata za integraciju, odgovornog za pronalaženje polaznika i posrednika u lokalnoj zajednici (romskoj, ali i šire),
- organizovanje kurseva opismenjavanja,
- organizovanje kurseva stručnog osposobljavanja za oko 10 struka,
- dodatna ponuda, kao što je sticanje vozačke dozvole ili dodatnih kompjuterskih veština,
- serija seminara za podršku integraciji za asistente, nastavnike i projektni tim (metodologija kao transfer iskustva),
- *follow-up* program u funkciji podrške polaznicima da se integrišu u tržište rada,
- kontinuirana aktivnost u medijima na diseminaciji rezultata i lobi aktivnosti u cilju povećanja svesti o značaju ovih problema u javnosti.

FSR i *dvv international* organizovali su u pripremnoj fazi niz seminara koji su imali funkciju osposobljavanja realizatora programa za rad u oblasti obrazovanja odraslih, a posebno obrazovanja Roma. Tako je u septembru 2007. godine realizovan seminar za obuku nastavnika „Odrasli Romi u procesu doživotnog učenja – program funkcionalnog opismenjavanja“. Cilj seminara bio je upoznavanje nastavnika koji predaju na kursovima projekta za opismenjavanje sa metodama obrazovanja odraslih, i posebno sa pitanjima obrazovanja Roma.

Teme seminara su bile: psihološke karakteristike odraslosti i učenja odraslih, barijere za učenje odraslih, posebno Roma, stereotipi i predrasude – karakteristike i funkcije, nepismenost kao fenomen i nepismen čovek, metode u opismenjavanju odraslih, implementacija Programa funkcionalnog opismenjavanja, didaktički materijal, organizacija rada i ocenjivanje. U novembru 2007. godine u Podgorici je održan seminar „Socijalna integracija marginalizovanih grupa”. Učesnici seminara bili su asistenti u nastavi, osoblje FSR, predstavnici romske zajednice i partnerskih organizacija i volonteri angažovani u programu „Druga šansa.” Cilj seminara bio je jačanje personalnih i organizacionih kapaciteta u oblasti socijalne inkluzije i obrazovanja marginalizovanih i teško zapošljivih grupa.

U okviru programa „Druga šansa”, naročita pažnja posvećena je motivisanju polaznika za kontinuiranu višemesečnu obuku, zasnovanu na iskustvima realizacije sličnih programa u Srbiji i Bugarskoj. Na svakom kursu asistenti nastavnika obučavani su da uspostave dobre kontakte sa lokalnom sredinom i da rade na obezbeđivanju povoljnog društvenog okruženja, sa ciljem da se osigura redovnost pohađanja nastave i javna atraktivnost projekta.

Efikasnost projekta ogleda se u činjenici da je od 88 polaznika na kraju njih ukupno 67 zadovoljilo kriterijume za pristup završnim polaganjima. Grupa od 67 odraslih Roma i Egipćana iz Podgorice i Nikšića, uzrasta od 15 do 40 godina, uspešno je završila pohađanje programa i položila završne ispite. Program funkcionalnog opismenjavanja, kroz fond od 320 časova, pored elementarne matematičke i jezičke pismenosti, uključio je i elementarno obrazovanje za roditeljstvo sa osnovama zdravstvene zaštite, zaštitu životne sredine, obrazovanje za život u društvenoj zajednici i funkcionalne veštine za svakodnevni život i rad u savremenom društvu. Završnu proveru znanja iz jezičke i matematičke pismenosti zajednički su realizovali Ispitni centar Crne Gore, Zavod za školstvo i Centar za stručno obrazovanje. U realizaciji programa funkcionalnog opismenjavanja, važan doprinos dale su partnerske organizacije, osnovna škola „Marko Miljanov“ i Centar za obrazovanje i obuku iz Podgorice, te osnovna škola „Radoje Čizmović“ i Radnički univerzitet iz Nikšića. Podršku realizaciji programa pružili su i Ministarstvo prosvete i nauke, Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava i Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja.

Od 67 polaznika koji su stekli osnovnu pismenost, njih 60 (90%) steklo je mogućnost da nastavi stručno osposobljavanje kroz programe ZZZ Crne Gore, odnosno da se uključi u drugu fazu profesionalne obuke za zanimanje. Tako je grupa od 25 Roma i Romkinja, nakon višemesečne obuke za zanimanje

pomoćnica/ik frizera, u julu mesecu 2008. godine sa uspehom položila završni ispit. U ispitnoj komisiji bila su dva predstavnika ZZZ i stručno lice iz Srednje hemijske škole koja je i vršila ocenjivanje, a ispit su nadgledali treneri koji su polaznike/ce obučavali.

Obuka u sticanju informatičke pismenosti realizovana je u Podgorici i Nikšiću. Tri grupe, jedna ženska i dve muške, u februaru su prvi put uključeni u ovaj program u trajanju od 16 časova.

U toku su aktivnosti koje imaju za cilj da se osigura „follow-up“ projekta i diseminacija njegovih rezultata.

Pripremio: Miomir Despotović